

A tartalomból:

JoAnne Yates

A cégeken belüli információáramlás alakulása

1850 és 1920 között

Ideológia, információtechnikák
és információtechnológiák

Isabel Álvarez és Brent Kilbourn

Az információs társadalommal foglalkozó

irodalom feltérképezése:

témák, nézőpontok, és a tőmetaforák

Verebics János

A politikafejlődés újabb állomásai,

a szabályozás kérdései az Elektronikus Európában

Információs Társadalom

2002. II. évfolyam 3. szám

Információs Társadalom

TÁRSADALOMTUDOMÁNYI FOLYÓIRAT

Alapítva 2001-ben

Szerkeszti: Z. Karvalics László – főszerkesztő
Kolin Péter – tudományos főmunkatárs
Kiss Aranka
Végh Sándor

Lapterv: Szépkilátás Stúdió

Kiadja:
Az „INFONIA” /Információs Társadalomért,
Információs Kultúráért/ Alapítvány

Szerkesztőbizottság: Nyíri Kristóf – elnök
Farkas János
Lajtha György
Székely Iván
Z. Karvalics László

A szám megjelenését a NKA és az NKÖM támogatta.

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

Szerkesztőség: 1111 Budapest Műgyetem rkp. 9. R. ép.
Tél.: 463 2526 Fax: 463 2547
e-mail: infarsfolyoirat@ittk.hu

Megrendelés átutalással: ERSTE BANK Hungary Rt
11600006-00000000-0230706.

/Kérjük, a befizetési csekkre írják rá: Információs Társadalom/

Nyomtatás, körés: a Print City Kiadó és Nyomda Kft. végezte.

ISSN 1587-8694

BEKÖSZÖNTŐ

4

KLASSZIKUSOK

Nico Stehr

A tudástársadalmak

A tudástársadalmak kialakulása nem feltételezi a modern társadalmak egynemű társadalmi és intellektuális entitásokká válását. A tudás, mint cselekvőképesség, lehetővé teszi, sőt bátorítja a történelmileg teljesen eltérő társadalmi szervezetek és gondolkodásmódok egyidejű létezését és kölcsönhatását. A tudástársadalom nem jelenti az ideológia, vagy az irracionalitás végét. A tudományos tudás, mint kulturális képződmény, nem csupán a világ titkainak dekódolása, hanem egyben modell is a világ számára.

5

KALEIDOSZKÓP

Robin Mansell

A tudástársadalmak mélystruktúrája

A web-alapú alkalmazások utóbbi időben bekövetkezett robbanása nyomán megválaszolandó kérdések sora vetődik fel. Mi fog történni azokkal, akiknek nincs hozzáférése az új digitális hálózatokhoz és eszközökhöz? Vajon az új szolgáltatások képesek lesznek-e kielégíteni az emberek eltérő információ-igényeit? Vajon elegendően nagy számú ember jut-e azon képességek, kapacitások birtokába, melyek révén a digitális információs erőforrások használható tudássá alakíthatók? Amennyiben nem történik kellő befektetés az emberek eredményes bekapcsolódását biztosító társadalmi képességekbe, a digitális technológiákban rejlő lehetőségek sokak számára továbbra is elérhetetlenek maradnak.

23

Isabel Álvarez és Brent Kilbourn

Az információs társadalommal foglalkozó irodalom feltérképezése: témák, nézőpontok, és a tőmetaforák

A tanulóknak és a tanároknak egyaránt számos oktatási problémát rejt magában az információs társadalommal foglalkozó irodalom. A szerzők egy olyan háromdimenziós közelítést javasolnak, melynek tengelyei-konceptuális keretei a „témák”, a „nézőpontok”, és a „tőmetaforák”. A Pepper nyomán alkalmazott tőmetaforák mind a tudományos, mind a mindennapi gondolkodás típusait és változását segítenek értelmezni – nem csak az információs társadalom feltérképezésében.

39

JoAnne Yates

A cégeken belüli információáramlás alakulása 1850 és 1920 között

Ideológia, információtechnikák és információtechnológiák

Korunk információs forradalmát sokan előzmények nélkülinek tartják, annak ellenére, hogy alig egy évszázada amerikai cégek egy másik hasonló eseménysor részesei voltak. Sem a műszaki fejlesztések kínálata, sem pedig a vállalatok nagyságában és szerkezetében végbe-
menő változások nem adnak elégségest választ az akkori forradalom különböző szakaszaira. Ezért nem szabad elfeledkeznünk a rendszerszerű vállalatvezetés-ideológiáról, ami ösztönzőleg hatott az új berendezések és technikák alkalmazására; a növekvő hatékonyság hozzájárult a költségek csökkentéséhez, ami előmozdította az új ideológia elterjedését.

57

OLVASÁS KÖZBEN

Kolin Péter

Evolúció és kultúra

A szerző Dawkins önző gén elméletének és Leydesdorff koevolúciós közelítésének ellentmondásait igyekszik feloldani az evolúciós szintváltás, az „emergencia” új megközelítésével. Szemléletmódjában az emberi pszichikum fejlődésének és a kultúra kialakulásának epizodikus tényei más, korábban függetlennek tűnő evolúciós fejleményekkel együtt szükségszerűnek, és a kultúra és biológia evolúciós rendszerin túl is fellelhetőnek mutatkoznak. Bizonyítékot nyer, hogy az egyes evolúciós szintek alakulását pusztán analógiánál több köti össze. A szerző végezetül javaslatokat tesz a kultúra memetikus közelítései ellentmondásainak feloldására, hiátusainak pótlására, s ezzel egy – lehetséges – új kultúraelmélet körvonalai bontakoznak ki.

78

Verebics János

A politikafejlődés újabb állomásai, a szabályozás kérdései az

Elektronikus Európában

Az európai politikafejlődés jelen szakasza új kihívásokat támaszt a nemzeti jogalkotók felé. Verebics János ezek áttekintésére egy jövődöbéli magyar információs társadalmi jogpolitika orientációjának reményében tesz kísérletet. Az információ társadalmi nem létezhet a gazdaság és kereskedelem szereplői számára kiszámítható, biztonságos jogi kereteket adó, az egyén számára az információközlés szabadságát és a magán-szféra védelmét biztosító, ám mindenekelőtt a tudáshoz, információhoz való jog alapjogként való elismerését tükröző szabályozási rendszer nélkül. Az Elektronikus Európa-kezdeményezés, de főként a lisszaboni csúcs a jogalkotási-jogharmonizációs feladatok felgyorsulásának követelményét is megfogalmazta.

129

KONFERENCIAFIGYELŐ

149

LAPTÁRS-AJÁNLÓ

151

Tisztelt Olvasó,

Negyedik megjelent számával egy éves lett lapunk, az „Információs társadalom”. Köszönet mindenkinek, aki gondolzza, írja, olvassa és terjeszti.

Mostani, sokszínű válogatásunk egyszerre mutat előre és hátra. Miközben egyfajta lezárása eddigi témáinknak, új, eddig nem érintett problémakörök felé is ajtót nyit.

Alvarez és Kilbourn az információs társadalom tudományterületének feltérképezésére vállalkozik, folytatva a 2001/1-es számunkban megkezdett diskurzust, Kolin Péter pedig a 2002/2-es tematikus szám „evolúció és kultúra” metszetéhez kapcsolódik. JoAnne Yates tanulmányával megjelenik az információs korszak előtörténetének igényes vizsgálata, Verebics János áttekintése révén pedig újtára indulnak a „policy-oldallal”, az információs társadalom stratégiai kérdéseivel foglalkozó írások.

Nico Stehr és Robin Mansell gondolatainak segítségével nyitjuk meg a „tudástársadalom” narratíváját, reményeink szerint hozzájárulva ahhoz, hogy ezoterikus fogalmi zsonglörködés helyett a társadalomelmélet módszertani szigorával kezelje a közgondolkodás és a szakma.

Ami valamennyi szövegben közös, az a „mélystruktúra”, a mögöttes, lényegi szerkezetek és dinamika keresése. Erre annál is inkább szükségünk van, mert néha elrémitőnek tűnik, hogy mekkora is a problémahorizont: hiába érkeznek meg színvonalas képviselőkkel az új és új területek, ha még mindig azok a tudásvilágok számosabbak, amelyek érintésére eddig nem volt módunk. (Örömteli módon ezért hiányzik a szótárunkból a „rivalizálás”: az információs társadalom tudományának az tesz jót, ha minél többen és minél színvonalasabban kezdenek foglalkozni vele.)

A 2002/2-es, Pléh Csaba vendégszerkesztésével megvalósuló „evolúciós” tematikus szám sikerén felbuzdulva elhatároztuk tehát, hogy következő számainkat egy-egy kiemelt, de eddig elhanyagolt kérdéskör alapos körüljárásának szenteljük. Az ezeket követő „rendes” számokba a jövő év második felében pedig igyekszünk a témakör teljességét minél nagyobb mértékben tükröző tanulmányokat találni.

Olvasóink és reménybeli szerzőink tájékoztatására, kedvesinálóként tehát beharangozzuk, hogy eddigi elmaradásainkat pótolva a jövő évben az **oktatást** (vendégszerkesztő: Kárpáti Andrea), az **Internet-jelenséget** és a **gazdaságot** (vendégszerkesztő: Szalavetz Andrea) állítjuk a fókuszba.

Maradjanak velünk!

Z. Karvalics László